

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

(пост. п. 9 від «26» *листа* 20 *16* р.)

Ректор

А. А. Мазаракі

**КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ /
CULTURAL HERITAGE IN UKRAINE**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 20 *18*

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автори: Латигіна Н.А., докт. політ. наук, проф., Кравченко
А.А., докт. філос. наук, проф., Кизименко І.О.,
канд. іст. наук, доц.

Програму та робочу програму обговорено та схвалено на засіданні
кафедри філософських та соціальних наук протокол № 15 від 2 квітня 2018р.

Рецензенти: Бойко М.Г., докт. екон. наук, проф.,
Ткаченко Т.І., докт. екон. наук, проф.,
Хоружий Г.Ф., докт. філос. наук, проф.

**КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ /
CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

освітній ступінь	«бакалавр»
галузь знань	24 «Сфера обслуговування»
спеціальність	242 «Туризм»
спеціалізація	«Міжнародний туризм»

Автори: ЛАТИГІНА Наталія Анатоліївна
КРАВЧЕНКО Алла Анатоліївна
КИЗИМЕНКО Ірина Олексіївна

Редактор

Комп'ютерна верстка

Підп. до друку Формат 60X84/16. Папір письм.

Офс.друк. Ум. друк. арк. 0,70 Ум. фарбо-відб. 0,82 Обл.вид.арк.
0,67 Тираж... пр. зам.

Видавничий центр КНТЕУ. Друкарня ВЦ КНТЕУ
02156, Київ-156, вул. Кіото, 19

ВСТУП.

В умовах глобалізаційних трансформацій знання та чітке розуміння значення національного культурного надбання слугує вагомим підґрунтям для формування національної свідомості майбутніх спеціалістів, становлення патріотично налаштованих громадян держави. Сучасна освітня парадигма вимагає новітніх підходів щодо вивчення культурної спадщини України, визначення її історичної та національної цінності в когорті загальносвітових культурних надбань.

Вивчення дисципліни «Культурна спадщина України» студентами спеціальності 242 – «Туризм» сприятиме формуванню та примноженню соціальної і професійної системи знань.

Програма навчальної дисципліни «Культурна спадщина України» складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Результати вивчення дисципліни.
3. Зміст дисципліни.
4. Список рекомендованих джерел.

I. Мета та завдання вивчення дисципліни (компетентності), її місце в освітньому процесі.

Предметом навчальної дисципліни є об'єкти культурної спадщини України. Це всі надбання духовної і матеріальної культури українського

народу, природні, територіальні або водні об'єкти на території України, створені людиною або природою впродовж століть і збережені в тих чи інших формах.

Методологічною основою для вивчення дисципліни «Культурна спадщина України» мають бути принципи історизму, об'єктивності, гуманізму, екологічності, науковості, толерантності, системності тощо.

Важливе значення для усвідомлення культурної спадщини України має вивчення цієї дисципліни в руслі європейського контексту. Звільнення від стереотипів провінційності, меншовартісності культурного надбання нашого народу, що були нав'язані й укорінилися у масовій свідомості, має спонукати до подальшого збереження цінних пам'яток культури України та сприяти розбудові інфраструктури для розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу в країні.

Вивчення дисципліни потребує від студентів значної самостійної роботи. Лише систематична самостійна робота може сприяти справжньому збагаченню внутрішнього світу і якісно вплинути на формування світогляду та професійної компетентності молодих фахівців.

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні цілісної системи знань про культурну спадщину України для створення, просування і реалізації туристичного продукту, організації комплексного туристичного та готельно-ресторанного обслуговування.

Відповідно до мети визначаються основні **завдання навчальної дисципліни**:

- сприяти усвідомленню студентами основних категорій та понять з дисципліни «Культурна спадщина України» на рівні їх розуміння, відтворення і тлумачення та практичного застосування в процесі майбутньої професійної діяльності;
- ознайомити студентів з найкращими зразками культурної спадщини України різних епох та природними пам'ятками країни;
- сприяти засвоєнню загальнолюдських і національних культурних цінностей та норм, формувати у студентів повагу до культурних надбань минулих поколінь;

- сформувати інтерес студентів до самостійного творчого осмислення національної культурної спадщини, виховати прагнення до постійного здобуття нових знань у вивченні культурних надбань нашого народу.

Програма та робоча програма навчальної дисципліни розроблена для студентів освітнього ступеня «бакалавр», спеціальностей 073 – «Менеджмент», 241 - «Готельно-ресторанна справа», 242 – «Туризм» денної форми навчання.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі.

Для засвоєння дисципліни «Культурна спадщина України» студенти повинні мати базову підготовку з дисциплін «Історія України» та «Світова культура».

Дисципліна розрахована на 90 годин, що відповідає 3 кредитам ЄКТС. Формою підсумкової атестації є екзамен.

II. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Після вивчення дисципліни **студент повинен знати:**

- теоретичні засади дисципліни «Культурна спадщина України»;
- правові основи та інституції світового, міжнародного та державного рівня щодо збереження та відновлення культурної спадщини України;
- основні об'єкти культурної спадщини України, їх класифікацію та загальне значення в системі культурних цінностей української держави та світу;
- особливості створення та формування культурних та природних пам'яток України в історичному, географічному та загальнокультурному контекстах.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні вміти:**

- орієнтуватися в системі культурної спадщини України, самостійно поповнювати інтелектуальний багаж новими професійними знаннями та вміннями;

- визначати та класифікувати об'єкти культурної спадщини, встановлювати їх місце в культурному та цивілізаційному просторі;
- аналізувати закономірності розвитку світової культури та особливості їх прояву в українському культурному просторі;
- вільно орієнтуватися у художніх стилях, формах і жанрах української культури;
- використовувати інструменти нормативно-правового характеру щодо збереження і захисту об'єктів культурної спадщини українського народу.

□ *Міжнародний туризм*

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
K02	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та	1-13
	форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя	
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПРО2	Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.	1-13

ПР05	Аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території.	1-13
ПР14	Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття.	1-13
ПР16	Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості.	1-13
ПР18	Адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях.	1-13

III. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Культурна спадщина України: зміст, засади та принципи збереження.

Розуміння поняття «культурна спадщина». Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. Пам'ятки, ансамблі та визначні місця. Поняття культова споруда. Об'єкти культурної спадщини національного значення. Критерій автентичності.

Класифікація об'єктів культурної спадщини. Українські об'єкти включені до списку всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО. Об'єкти культурної спадщини етнічних громад. Регенерація історичного середовища.

Консервація, реставрація та реабілітація пам'яток.

Історико-культурна спадщина як туристсько-рекреаційний ресурс. Органи управління у сфері охорони культурної спадщини. Закон України «Про охорону культурної спадщини». Роль спонсорства і меценатства у відродженні історико-культурної спадщини: благодійні фонди, громадські організації, волонтерство. Капіталізація культурної спадщини України.

Література:

Основна: 1-6. Додаткова: 2, 7, 8, 11, 15, 21, 23, 27, 32, 34, 37, 38.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 2. Археологічні пам'ятки культурної спадщини України.

Поняття археологічна пам'ятка, артефакт. Класифікація об'єктів археологічної спадщини. Археологічний культурний шар. Рухомі культурні цінності: скарби, знаряддя праці.

«Стоянка» як тип археологічної пам'ятки. Поселення, селище та городище. Святилище та зольник – місця для ритуалів та жертвоприношень. Скульптури «кам'яні баби» та стели-плити. Збруцький ідол – найдавніша язичницька пам'ятка Києва. Археологічне вивчення могильників та курганів.

Закон України «Про охорону археологічної спадщини». Музеефікація археологічної пам'ятки. Мізинська стоянка – найвідоміша пам'ятка палеолітичної доби. Археологічний комплекс «Кам'яна могила» – унікальне місце на планеті. Скарби найбільшого скіфського кургану «Солоха». Київський дитинець Володимира Великого. Музей історичних коштовностей України. Київський обласний археологічний музей. Колекція музею трипільської культури. Одеський археологічний музей НАН України — найстаріший в країні. Одеське товариство історії і старожитностей та його унікальні фонди.

Література:

Основна: 1-3, 5-6.

Додаткова: 1, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 13, 15, 16, 19, 28, 31, 36, 44.

Інтернетресурси: 1-7.

Тема 3. Церковно-монастирська спадщина України.

Церкви, костели та монастирські комплекси України як об'єкти туризму. Особливості релігійного туризму в Україні. Дерев'яне церковне зодчество

України. Старовинні церковні будови Покуття – цінні пам'ятки дерев'яної архітектури. Комплекс дерев'яних церков Карпатського регіону. Церква Зішестя Св. Духа в Потеличі (1502 р.).

Оборонні церкви України: Храм-воїн у селі Чесники (ІваноФранківщина), Церква-замок в Сутківцях (Хмельниччина). Найстаріший оборонний храм на Буковині – Іллінська церква в Топорівцях. Оборонна церква св. Параскеви у Львові. Історичні монастирі оборонного типу: СвятоТроїцький

Межиріцький монастир-фортеця, Бердичівський монастирфортеця ордену капуцинів, Свято-Успенська Почаївська Лавра, КиєвоПечерська Лавра.

Давньоруські храми: Троїцько-Іллінський монастир та Антонієві печери в Чернігові, Володимирський собор та Видубицький монастир у Києві. СпасоПреображенський собор в Чернігові – одна з найстаріших збережених монументальних кам'яних будов України. Свято-Троїцький Мотронинський монастир в лісовому урочищі «Холодний Яр».

Козацькі собори: Спасо-Преображенський собор (1710-1720), заснований Гнатом Галаганом. Густинський монастир. Іллінська церква в Суботові – усипальниця Богдана Хмельницького.

Спасо-Преображенський собор Мгарського монастиря (1692 р). Церква Різдва Пресвятої Богородиці в Козельці. Семінарська церква резиденції буковинських митрополитів в Чернівцях.

Література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 1, 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 42, 44.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 4. Фортеці та замки України.

Характеристика видатних пам'яток фортифікаційного зодчества України. Замки і фортеці — найбільші композиційні центри багатьох історичних міст і сіл України.

Фортифікаційні споруди доби Данила Галицького. Давньоруська фортеця Тустань. Оборонні комплекси Хотинської та Кам'янець- Подільської фортець. Замки Львівщини: Олеський, Підгорецький, Золочівський, Поморянський, Свіржський та Старосільський. Замки Волині дулібських та давньоруських часів. Луцький (1340—1452 рр.), Любомильський (XV – XVI ст.) й Олицький

(1564 р.) замки. Пам'ятки оборонного зодчества: замки князів Острозьких в Острозі (XIV – XVI ст.).

Класичні феодальні замки західноєвропейського типу Закарпаття: Мукачівський, Ужгородський, Невицький, Середнянський, Чинадіївський, Виноградівський, Королевський, Боржавський. Перлина фортифікаційного зодчества Півдня України Акерманська фортеця. Замки та фортеці як туристичні об'єкти.

Література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 24, 26, 29, 31, 33, 44.

Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 5. Міста та історико-архітектурна спадщина України.

Історико-архітектурні туристичні ресурси. Міста України в туризмі. Історико-архітектурний ансамбль Києва: град Кия на Замковій горі, Десятинна церква, Софіївський собор, Золоті ворота, Поділ (Нижнє місто), Андріївська церква. Контрактова площа з Гостинним двором. Маріїнський палац. Будинок з химерами.

Історико-архітектурний ансамбль Львова: центр міста пам'ятка архітектури всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Найдавніша частина Львова — княже місто. Площа Ринок. Об'єкти епохи Ренесансу: церква св. Миколая, Вірменський Кафедральний Собор Успіня Богородиці, Латинський Кафедральний Собор св. Марії, Каплиця Кампіанів, Каплиця Боїмів, Порохова Вежа. Видатна пам'ятка стилю бароко та рококо: Греко-католицький кафедральний собор св. Юра.

Історико-архітектурна спадщина Одеси (Хаджибей): історичний центр міста, Приморський бульвар, Потьомкінські сходи, театр опери та балету, ринок Привоз, катакомби, Воронцовський палац.

Оборонні мури, фортифікаційні комплекси міст. Чигирин, Батурин, Глухів – гетьманські столиці. Старовинні маєтки України.

Література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 29, 31, 33, 41, 44.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 6. Природна та етнокультурна спадщина України.

Пам'ятки садово-паркового мистецтва як об'єкти національної культурної спадщини. Садово-паркові ландшафти як об'єкти рекреації і туризму.

Найдавніших парковий ансамбль України – Підгорецький парк. Качанівський парковий комплекс пейзажного типу. Білоцерківський парк «Олександрія». Відомий в Україні і світі парк «Софіївка» в м. Умані. Палацово-паркові ансамблі в с. Старий Мерчик на Харківщині, у м. Тульчин та смт. Вороновиця на Вінниччині, в с. Сокиринці на Чернігівщині, в с. Верхівня на Житомирщині.

Ландшафтні території України, що мають історичну цінність: Карпатський біосферний заповідник, «Асканія Нова», Дунайський біосферний заповідник, Скелі Довбуша. Печерський ландшафтний парк у Києві. Національні природні парки України: «Синевир», «Сколівські Бескиди», Шацький природний парк.

Література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 24, 31, 39, 43, 44, 45.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 7. Визначні пам'ятні місця та меморіали України.

Визначні пам'ятні місця та меморіали як культурна спадщина України. Меморіальні пам'ятки воєнної історії України. Пам'ятні місця бойових дій козацтва, регулярних військових і військово-морських частин (Армії УНР, Карпатської Січі, Української Галицької армії, Української повстанської армії та ін.), партизанських загонів та з'єднань, бойових груп. Національний історико-меморіальний заповідник «Поле Берестецької битви». Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви».

Пам'ятні місця січей, паланок, таборів, місць перевозів і переправ козацтва, проведення козацьких рад з воєнних питань Січі на Кам'янці, Томаківці, Хортиці. Пам'ятні місця проведення Козелецької 1662 р. і Ніжинської 1663 р. козацьких рад. Урочище «Холодний яр».

Меморіал пам'яті героїв Крут. Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіал героїчної оборони Одеси. Музей-криївка УПА (Басівка). Державний музей-заповідник «Битва за Київ у 1943 році».

Музейдіорама «Битва за Дніпро в районі Переяслава і створення Букринського плацдарму восени 1943 року».

Пам'ятні місця розташування концтаборів, гетто, таборів смерті, місця масових страт та поховань військовополонених, цивільного населення.

Кортеліський меморіальний комплекс жертвам фашизму. Бабин Яр. Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили». Руїни ставки Гітлера «Вервольф» поблизу Вінниці. Меморіал спаленим селам 1942-1943 роки (Словечно, Овруцький район).

Храми-усипальні, збудовані на честь воєнних подій або загиблих воїнів; військові цвинтарі, ділянки поховань, братські та одиничні поховання. Личаківське кладовище: меморіал УПА. Меморіал-некрополь січових стрільців на горі Маківка. Братські могили вояків УПА у формі державного в селах Івано-Франківської, Тернопільської, Рівненської областей. Меморіал Небесній Сотні.

Література:

Основна: 1-3, 5-6. Додаткова: 3, 4, 6, 9, 10, 15, 19, 24, 29, 31, 44.

Інтернет-ресурси: 1-7.

Тема 8. Музеї та колекції України.

Музеї як об'єкти культурного туризму та національної спадщини. Музей культурної спадщини в Києві. Краєзнавчі музеї Полтавщини: Диканьський, Миргородський, Кременчуцький, Лубенський, а також Чорнухинський музей Г. Сковороди, полтавські літературно-меморіальні музеї Панаса Мирного й І. Котляревського, державний музей-заповідник М. Гоголя в с. Гоголеве Шишацького району та Великосорочинський літературно-меморіальний музей М. Гоголя у Великих Сорочинцях Миргородського району, літературний музей родини Драгоманових у Гадячі. Харків – східноукраїнська музейна «столиця» України. Музей народного мистецтва Слобожанщини. Колекція Харківського художнього музею – найстаріша і найцінніша за складом мистецьких зібрань в Україні.

Музей «Кобзаря» Т.Г.Шевченко в Черкасах. Історико-культурний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка» в с. Шевченкове та Шевченківський національний заповідник «Тарасова гора» в Каневі. Музеї народної архітектури та побуту с. Пирогово, Переяслав-Хмельницький, Закарпатський. Національний музей - заповідник «Хортиця».

Художні музеї України. Національний музей мистецтв Ханенків. Музейсадиба Катерини Білокур. Львівська національна галерея мистецтв. Музей сакральної барокової скульптури Пінзеля. Колекція скульптури Миколаївського обласного художнього музею. Художній музей ім. А. Куїнджі. Музей української домашньої ікони XVII – XX ст. у замку Радомисль. Музей волинської ікони. Колекція ікони козацької доби.

Література:

Основна: 1-3, 5-6.

Додаткова: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 28, 30, 35, 40. Інтернет-ресурси: 1-7.

IV. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Любіцева О. О. *Туристичні ресурси України : навч. посіб. / О. О. Любіцева, Є. В. Панкова, В. І. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2007. – 369 с. : іл., карти, табл. – (Бібліотека професійного менеджера).*
2. Заремба С. З. *Нариси з історії українського пам'яткознавства / С. З. Заремба; Центр пам'яткознавства НАН України і Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури. – К., 2002. – 204 с.*
3. Поливач К. А. *Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України: монографія / К. А. Поливач. – К. : Ін-т географії, 2012. – 208 с.*
4. Рутинський М. Й. *Замковий туризм в Україні : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Й. Рутинський ; Львів. нац. ун-т. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 430 с.*
5. Стецюк В. В. *Природна та етнокультурна спадщина України: новітні дослідження / В. В. Стецюк, В. Г. Пазинич, Т. І. Ткаченко; за ред. В. В. Стецюка. – К. : Вища школа, 2012. – 344 с.*
6. *Пам'яткознавство [Текст] : Посібник для початківців / Уклад.: Л. О. Гріффен, О. М. Титова ; Національна Академія Наук України, Центр пам'яткознавства, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури. - К. : Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПК, 2014. – 212 с.*

Додатковий

1. *Антиквариат [Текст] : Справочник колекціонера / Дж. Блат, Д. Бетти, С. Булл, Х. Кей ; Пер. с англ. — М. : Астрель-АСТ, 2004. — 299с.*
2. *Горбик В. О. Проблеми дослідження і збереження пам'яток історії та культури в Україні [Текст] / В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко // Український історичний журнал. — 2004. — №2. — С.133-144.*
3. *Зотов В. М. Українська та зарубіжна культура [Текст] : словник культурологічних термінів: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / В. М. Зотов, А. В. Клімачова, В. О. Таран. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 264с.*
4. *Історія української культури: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. І. Кулагін, Ю.Г. Бадах, Н.А. Латигіна та ін. — К.: Київ. КНТЕУ, 2013. — 628 с.*
5. *Калашикова, О. Л. Ідентифікація та вартісна оцінка культурних цінностей [Текст] : Навч.посібник для студентів вищих навч.закладів / О. Л. Калашикова. — К. : Вища освіта, 2006. — 287с. : іл.*
6. *Корінний, М. М. Короткий енциклопедичний словник з культури [Текст] / М. М. Корінний, В. Ф. Шевченко. — К. : Україна, 2003. — 384с.*
7. *Культура имеет значение [Текст] : Каким образом ценности способствуют общественному прогрессу / Пер.с англ.;Под ред.:Л.Харрисона,С.Хантингтона. — М. : Московская школа политических исследований, 2002. — 315с.*
8. *Поливач, К. А. Формування системи моніторингу об'єктів культурної спадщини в Україні [Текст] / К. А. Поливач // Український географічний журнал. — Київ, 2013. — № 3 (83). — С. 57-63.*
9. *Попович, М. В. Нарис історії культури України [Текст] : Підручник / М. В. Попович. — К. : АртЕк, 1999. — 728с.*
10. *Туристично-краєзнавчі дослідження [Текст]. Вип.6 / О. О. Бейдик, В. О. Горбик, В. К. Євдокименко, О. І. Лугова ; Збірник наукових статей. — К. : Федерація профспілок України; Інститут туризму, 2005. — 475с.*
11. *Удод, О. Взаємодія елементів культури та їх вплив на формування цивілізації [Текст] / О. Удод, М. Юрій // Вища школа. — Київ, 2014. — № 2 (116). — С. 17-24.*
12. *100 найвідоміших шедеврів України / під заг. ред. М. Русяєвої. — К. : Автограф, 2004. — 496 с.*

13. Археологія України: Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Л. Залізняк, О. П. Моця, В. М. Зубар та ін.; за ред. Л. Л. Залізняка. — К.: Либідь, 2005. — 504 с.
14. Бабарицька В., Екскурсознавство і музеєзнавство / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська— К.: Альтерпрес, 2007. — 464 с.
15. Голубко В., Качараба С., Середяк А. Історичне краєзнавство. Навчальний посібник. — Ч.І. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. — 130 с.
16. Горбик В. О. «Звід пам'яток історії та культури України» у дослідженні і охороні культурної спадщини: досвід, проблеми, перспективи : монографія / В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко; НАН України, Ін-т історії України. — К., 2012. — 192 с.
17. Грипась В. Пішки по Дністру : [Дністр. каньйон] / В. Грипась // Міжнародний туризм. — 2011. — № 4. — С. 136–140.
18. Зачаровані Карпати : заповідники та національні природні парки Закарпаття. — Ужгород : Карпати, 2005. — 319 с. : фото.
19. Звід пам'яток історії та культури України : у 28 т. / НАН України, Ін-т історії України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології та ін. — К. : Українська енциклопедія, 1999. — Т. «Київ» : Кн. 1, ч. 1 : А-Л / відп. ред. П. Тронько. — 579 с. : кольор. іл.; Кн. 1, ч. 2 : М-С / відп. ред. П. Тронько. — 589 с. : кольор. іл.
20. Іванов О. Замки і палаци Західної України: історія – культура – туризм (Історико-архітектурні пам'ятки замкового мистецтва). О. Іванов – К.: Наш світ; Укргеодезкартографія, 2004.
21. Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання = Historical and cultural heritage: preservation, access, use : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 7-9 квіт. 2015 р., м. Київ, Україна / Нац. авіац. ун-т (Україна), Сучав. "Штефан чел Маре" ун-т (Румунія), InterPARES Trust; [едкол.: І. І. Тюрменко та ін.]. — Київ : Талком, 2015. — 380 с. — Бібліогр. в кінці розділів.
22. Кілессо С. К. Архітектурні та мистецькі скарби Богданового краю / С. К. Кілессо. — К. : Техніка, 2000. — 143 с. : іл. — (Національні святині України).
23. Класифікатори нерухомих об'єктів культурної спадщини України / НДІ пам'яткоохорон. дослідж. — К. : Фенікс, 2012. — 77 с.
24. Лагунова Т.І. Чарівна Україна./ Т.І. Лагунова – К.: Грані-Т, 2011. — 192

- с.: іл. (українською і англійською мовами).
25. Легендарні села України = The renowned Ukrainian Villages / Х. Й. Роглев, Ю. Л. Бошицький, І. А. Голубаха, Г. Б. Мунін. – К. : Книга, 2009. – 256 с. : 16 фото. – (Культурно-історична спадщина України = Cultural and historical inheritance of Ukraine).
  26. Лябах М. Тисяча мелодій застиглої музики (Архітектура України у XVI – XXI сторіччях) = Thousand melodies of still music (Architecture of Ukraine in XVI – XXI centuries) / Микола Лябах – К. ; Вишгород : Київський дім, 2006. – 359 с. : іл.
  27. Міжнародні засади охорони нерухомої культурної спадщини : [міжнародні документи] / Міністерство культури і туризму України, Державна служба з питань національної культурної спадщини, Науководослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень; Міністерство культури і туризму України, Державна служба з питань національної культурної спадщини, Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень. – К. : Фенікс, 2008. – 176 с.
  28. Музей Трипільської культури : [м. Переяслав-Хмельницький] // Музеї України. – 2005. – № 3. – 10 с.
  29. Мунін Г. Б. Визначні пам'ятки Західної України = The famous sights of western Ukraine / Георгій Благоевич Мунін ; пер. на англ. Д. В. Кушніра. – К. : Книга, 2008. – 174 с. : кольор. іл. – (Культурно-історична спадщина України).
  30. Одеський історико-краєзнавчий музей // Музеї України. – 2006. – № 1. – 16 с.
  31. Пам'ятки історії та культури України. Каталог-довідник пам'яток історії та культури України: м. Київ / [Горбик В. О. та ін. ; ред. кол.: Денисенко Г. Г. та ін.]. – 2010. – 277 с.
  32. Паризька Декларація «Про культурну спадщину як рушійну силу розвитку». Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS). – Париж, 2011. – 11 с.
  33. Прибега Леонід Архітектурна спадщина України: пам'яткоохоронний аспект: монографія / Леонід Прибега. — К.: Інститут культурології НАМ України, 2015. — Бібліогр.: с.181.

34. Про затвердження Списку історичних населених місць України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.07. 2001 № 878 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 31. – С. 104, ст. 1402.
35. Про музеї та музейну справу : Закон України від 29.06.1995 № 250/95// Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 25. – ст. 191. 36. Про охорону археологічної спадщини : Закон України від 18.03.2004 р. № 1626-IV // Відомості Верховної Ради. – 2004. – №26. – ст. 361;
37. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8.06.2000 р. № 1805 – III // Відомості Верховної Ради. – 2000. – №39. – ст. 333; Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 5. – ст. 114.
38. Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації: Закон України від 23.09.2008 р. №574-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 8. – ст. 105.
39. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 р. № 2456- XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – ст. 502.
40. Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Музеєзнавство. Навч. посібник – К.: Знання, 2008. – 428 с.
41. Старовинні маєтки України. Книга-альбом. / І.Д.Родічкін, О.І. Родічкіна. –К. Мистецтво, 2006. – 384 с.: іл.
42. Толочко Л. І. Подільські храми Києва / Л. І. Толочко, М. Г. Дегтярьов. – К. : Техніка, 2003. – 174 с. : іл. – (Національні святині України).
43. Чернецький Ю. О. Україна. Історія. Природа. Мистецтво/ Ю. О. Чернецький. – Х. : Клуб сімейного дозвілля, 2009. – 317с. :іл.
44. Шаров І.Ф. 100 визначних місць України / І.Ф. Шаров – К.: Преса України, 2003. - 512 с.: іл.
45. Шумей О. Перлина степу : [Асканія-Нова] / О. Шумей // Український тиждень. – 2010. – № 36. – С. 62–65.

Інтернет-ресурси:

1. <http://mincult.kmu.gov.ua> – сайт Міністерства культури України.
2. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089. – Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО: міжнар. док. від

16.11.1972 [Електронний ресурс].

3. <http://whc.unesco.org>. – Офіційний сайт ЮНЕСКО.
4. http://24tv.ua/7_ukrayinskih_pamyatok_vhodyat_do_svitovoyi_spadshhini_yunesko_n573670 – Українські пам'ятки, що входять до світової спадщини ЮНЕСКО.
5. <http://academia.gov.ua> – Національна академія мистецтв України
6. www.etnolog.org.ua – Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України.
7. <http://izbornyk.org.ua> – першоджерела та інтерпретації української культури.

*курсив – визначено джерела та літературу яка наявна в бібліотеці КНТЕУ.